

ségüek számára aligha szorulnak magyarázatra, viszont a «vallás» kitélt, melyről tisztázandó volna, hogy a természetes vagy a kinyilatkoztatott vallásról van-e ez esetben szó, magyarázat nélkül hagyja. Kár, hogy nem ismeri G. PÉRIESnek L'index, commentaire de la constitution apostolique officiorum ac munerum. Paris, 1898. c. munkáját, mely helyes tapintattal kommentálja azt, ami csakugyan magyarázatra szorul. Magyarázataiban ott, hol a maga lábán igyekszik járni szerzőnk, nem mindig szerencsés. Így a 128. lapon, amidőn azt állítja, hogy a magyar nyelv tanítását szerinte «nagyon szépen és könnyen el lehet végezni a klasszikusok tárgyalása nélkül is».

Bibliografiai szempontból meglehetősen elégtelen a munka 16. §-a, melyben az Index különböző kiadásait, a tiltott könyvek lajstromán időről-időre eszközölt változtatásokat s a legújabb 1911. évi kiadás összetételét ismerteti. E fejezetben össze kellett volna állítania a hazai szerzők indexre került műveinek jegyzékét, mivel ezeket a külföldi idevágó szakmunkák úgy is csak alig érintik. Magyar szakmunkában e kérdéstről méltán többet várna az ember, mint azt az általánosságot, hogy a XIX. században indexre tett művek között «csekély osztrák, magyar mű van» s valóban visszasan hat, hogy még ez az általánosítás is idézet VERMEERSCHből.

GYALUS ISTVÁN.

Gerlach Martin. *Das alte Buch und seine Ausstattung vom XV. bis zum XIX. Jahrhundert.* Buchdruck, Buchschmuck und Einbände. Mit einem Vorwort von Dr. Heinrich RÖTTINGER. Wien, Leipzig. Verlag v. Gerlach & Wiedling. 4-r. 2, 8 l., 148 tábla. (Die Quelle, Mappe XIII.) Ára vászonborítékban 50 K.

E munka 148 könyv- és fénynyomású műlapon több száz eredeti vagy kisebbített nagyságban készült hasonmásban mutatja be ötödfél évszázad könyvnyomtatásának az egybeállító szerint művészi szempontból figyelemreméltó emlékeit. Nem rendszeres tudományos célokat szolgáló gyűjteményről van szó, hanem könyv-iparművészek számára gondolatébresztő formakincsről, melynek motívumaira támaszkodhatik a maga tervezeteinél. Szövegrészek, kezdőbetűk, fejlécek, záróképek, keretrajzok, jelenetes fametszetek, könyvkötések péle-méle követik egymást. Legjobban a XV. és XVI. század van benne képviselve, ez is főleg német és németalföldi termékekkel. Az olasz és francia műremekek távolról sincsenek kellőképen kiaknázva, ami egy ilyen gyakorlati célú

gyűjteménynél kétségkívül tudatos: összeállító a regenerálásra szoruló könyvművészetet alighanem a német könyvművészet multján szeretné fölfrissíteni. A XIX. századot teljesen elégtelenül képviseli néhány eseten «biedermayer» kötés. Az újabb reformtörekvések egyáltalán nem jutnak szóhoz benne. Szerencsére ily irányban nemrég kaptunk jó és fényesen illusztrált tájékoztatót a *Studionak* még a háború előtt megjelent különszámában.¹ — Hazánkat a 117. táblán erősen redukálva közölt Ritus explorandae veritatis-cimlap képviseli. A munkát, mint szemléltető anyagot jól fel lehet használni könyvtörténeti előadásokhoz.

GULYÁS PÁL.

Zuber Marianne. *A hazai német nyelvű folyóiratok története 1810-ig.* (Német philologiai dolgozatok. XVII.) Budapest, 1915. Pfeiffer Ferdinánd (ny. Pécs, Wessely és Horváth). 121 l. 4. K.

Irodalomtörténészeink által mindezeideig legjobban elhanyagolt területről, a hazai idegennyelvű sajtó történetéből veszi tárgyát ez a derék szorgalommal megírt értekezés. Német sajtónk történetét vázolja gondos levéltári kutatás alapján 1810-ig, mely évnél, szerzőnk szerint, a német hírlapirodalom életében bizonyos pangás áll be. A tárgyalt lapok külső történetét kéziratok és levelezések alapján állította egybe, tartalmi ismertetésüknél a modern bibliografiai munkákat is használta. Ez utóbbiakra nézve felpanaszolja, hogy nem egyszer cserben hagyták: «így pl. a folyóiratok cikkei alatt található chiffré-ek megfejtésében seholsem voltak segítségére». Erre nézve legyen szabad megjegyeznünk, hogy összefoglaló bibliografiai munkáinkból, melyek a dolog természeténél fogva nem alapulhatnak levéltári adatkutatáson, hanem csakis a monografiákban, tudományos részletdolgozatokban már kiderített eredmények lehető teljes összefoglalására törekszenek, a még töretlen utakon járó specialista hiába kér és vár felvilágosítást. Ellenkezőleg a bibliografus remél új adatokat nyerhetni a részletkutatótól s e reményében rendszerint nem is csalatkozik, ha oly lelkiismeretes és szerencséskezű kutatóval van dolga, ami-

¹ The art of book. Ed. by Charles HOLME. London, 1914. Páris, New-York. Studio Spring-number. E füzetben 2 lapnyi szöveget hazánknak is szenteltek. Valami sok köszönet nincs benne: BAYROS Ferencet nekünk ajándékozzák, azon az alapon, hogy Horvátországban született — de ZICHY Mihályról, akinek ARANY János balladáihoz rajzolt szövege van oly művészi, mint KATONA Imre két lapon bemutatott írásmintái, még csak szó sem esik!